

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI



“TASDIQLAYMAN”
Mirzo Ulug'bek nomidagi
O'zbekiston Milliy universiteti
rektori
I. Madjidov
«10» 07 2026-yil

IKKINCHI VA UNDAN KEYINGI OLIV TA'LIM
BO'YICHA BAKALAVRIAT TA'LIM YO'NALISHLARI
UCHUN TARIX FANIDAN IMTIHON
DASTURI VA BAHOLASH MEZONI
(ta'lim yo'nalishlarga mos fan bo'yicha)

Toshkent - 2026

Tuzuvchilar:

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zMU Tarix fakulteti
“O‘zbekiston tarixi” kafedrasi mudiri, t.f.d., prof. A.Xoliqulov

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zMU Tarix fakulteti
“Jahon tarixi” kafedrasi mudiri, t.f.d., dotsent B.Xaynazarov

Taqrizchilar:

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zMU Tarix fakulteti
“Jahon tarixi” kafedrasi professor, t.f.d., prof. D.Urakov

TDTU “O‘zbekiston tarixi” kafedrasi dotsenti M.Inatov

Mazkur dastur Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti O‘quv-uslubiy Kengashining 2026-yil 21-iyundagi 5-sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.

KIRISH

Tarix fani bo'yicha kasbiy (subbat) imtihon dasturi "O'zbekiston tarixi" va "Jahon tarixi" fanlari asosida tuzilgan bo'lib, "Qadimgi dunyo tarixi", "O'rta asrlar tarixi", "Yangi tarix", "Eng yangi tarix" davrlaridan abituriyentlarning amaliy ko'nikma va malakalarini aniqlashda foydalaniladi.

Fanning maqsadi va vazifalari

Tarix fani bo'yicha kasbiy (subbat) imtihonlar abituriyentlarning shu sohada bo'lgan qiziqishi, bilim darajasi va kelajakda tarix ta'limi kasbi bo'yicha faoliyat yuritish kompetentsiyalarini belgilash maqsadida ishlab chiqilgan va abituriyentlarning tarix ta'lim sohasida nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llay olishi bo'yicha amaliy ko'nikma va malakalarini aniqlash maqsadida o'tkaziladi.

Tarix fani bo'yicha tuzilgan ushbu dastur ikki qismdan iborat bo'lib, uning birinchi qismi O'zbekiston tarixi, ikkinchi qismi esa jahon tarixiga bag'ishlangan. Dastur ikkinchi va undan keying oliy ta'lim abituriyentlari uchun mo'ljallangan bo'lib, Davlat ta'lim standartlari talablari asosida tuzilgan. O'zbekiston tarixi qismida asosan xalqimizning eng qadimgi zamonlardan to hozirgi kunlargaacha bosib o'tgan uzoq va murakkab tarixiy yo'lini, eng yangi tarixini hamda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ma'naviy hayotini xolisona o'rganish, mamlakatimizning demokratlashtirish va iqtisodiyotni bozor tamoyillari, jahon hamjamiyatiga har tomonlama integratsiyasini chuqurlashtirish, xorijiy mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyotini ilmiy va amaliy ahamiyati kabi mavzular o'rin olganki, ushbu mavzular abituriyentlar bilimini baholashda muhim o'rin tutadi.

Shuningdek, dasturning ikkinchi jahon tarixi qismida jahon tarixining qadimgi davri, o'rta asrlar tarixi hamda buyuk geografik kashfiyotlar, Angliya, Fransiya, Germaniya, AQSH, Rossiya kabi davlatlarning zamonaviy tarixi, I va II-jahon urushlari va uning oqibatlari, urushdan keyingi Yevropa, Osiyo, Amerika davlatlarining siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayoti haqida so'z yuritiladi.

Ushbu dastur ko'zi ojiz abituriyentlar uchun mo'ljallangan. Ushbu dastur bo'yicha kasbiy (ijodiy) imtihonlar abiturentlarning Tarix fanlari bo'yicha amaliy ko'nikma va malakalarini aniqlash maqsadida o'tkaziladi

Abituriyentning bilimiga qo'yiladigan talablar

Tarix fanidan imtihon topshiruvchi abituriyentlar O'zbekiston tarixidan: O'zbekiston tarixini o'rganishdagi asosiy nazariy metodologik masalalar. Markaziy Osiyo ibtidoiy jamiyat davrida. Urug'chilik jamoalarining makonlari. Moddiy va ma'naviy madaniyat. Markaziy Osiyo hududida ilk davlatchilikning vujudga kelishi. Qadimgi Sug'diyona (So'g'd), Baqtriya, Xorazm. "Avesto". Markaziy Osiyo xalqlarining Ahamoniylarga qarshi mustaqillik uchun kurashi. Makedoniyalik Aleksandr istilosi va Spitamen qo'zg'oloni. O'rta Osiyo Salavkiylar davlati va Yunon-Baqtriya davlati tarkibida. Qang'. Parkana. Buyuk Ipak yo'lining paydo bo'lishi va uning roli. Kushon podsholigi. Ilk o'rta asrlar davlatlarining shakllanishi (Effaliylar davlati, Turk xoqonligi). O'rta Osiyo xalqlarining arablar istilosiga qarshi kurashi. Movarounnahrda islom dinining yoyilishi. Movarounnahr Somoniylar davrida. G'aznaviylar, Qoraxoniylar, Saljuqiylar davlatlari. O'zbek xalqining shakllanish jarayoni. Qoraxoniylar bosqini va Xorazmshoh-anushteginlar davlatining yuksalishi. XI-XII asrlarda Markaziy Osiyoning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi xususiyatlar. O'rta Osiyoda uyg'onish davrida fan va madaniyat.

Mo'g'ul bosqinchilariga qarshi Markaziy Osiyo xalqlarining kurashi. Movarounnahr Chig'atoy ulusi tarkibida. Amir Temur davlati. Movarounnahr Temuriylar davrida. Shayboniylar va Ashtarxoniylar davlatlari. XVII-XIX asr birinchi yarmida siyosiy hayot. O'rta Osiyo xonliklarining ma'muriy boshqaruv tizimi, aholining etnik va ijtimoiy tarkibi, xo'jaligi. Buxoro amirligi, Xiva va Qo'qon xonliklarining rivojlanish xususiyatlari. XVI-XIX asrning birinchi yarmida qoraqalpoqlar. Qoraqalpoq va boshqa turkiy ko'chmanchi qabilalar yozma tarixiy manbalarda. Qoraqalpoqlarning shakllanish jarayonlari. XVIII-XIX asrlarda quyi Sirdaryo qoraqalpoqlari. Qoraqalpoq madaniyati. O'rta Osiyo xonliklarining savdo-diplomatik aloqalari. XVI-XIX asr birinchi yarmida O'rta Osiyo xalqlari madaniyati. Ingliz-rus raqobati. O'rta Osiyoga Rossiya imperiyasining istilochilik yurishlari. Turkiston general-gubernatorligining tashkil topishi. O'rta Osiyoni Rossiya tomonidan bosib olinishining iqtisodiy va siyosiy oqibatlari. 1873-1876 yillarda Qo'qon xonligidagi xalq qo'zg'oloni. Turkistonning agrar va sanoat rivojlanishidagi muammolar va Rossiya imperiyasi siyosati. XIX asr oxirida Turkistonda milliy ozodlik kurashlari. XIX asr oxiri – XX asr boshida Turkiston xalqlari madaniyati. XX asr boshlarida Turkistonda ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayot. Milliy ma'rifatparvarlik harakati. Jadidchilik. Turkiston birinchi jahon urushi yillarida. 1916-yil milliy ozodlik kurashi. 1917-yil siyosiy jarayonlarning Turkistonga ko'rsatgan ta'siri. Turkistonda sovet tuzumini o'rnatilishi. Turkiston muxtoriyati. Sovetlarga qarshi milliy ozodlik harakatlari. 1917-1924-yillarda Buxoro va Xiva xonligidagi siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy ahvol. 1924-yil O'rta Osiyoda o'tkazilgan milliy davlat chegaralanishdagi muammo va ziddiyatlar. O'zbekiston totalitar tuzum sharoitida – ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayot. Siyosiy qatag'onlar va ularning oqibati. Qoraqalpog'iston ASSRning O'zSSR tarkibiga kiritilishi. O'zbekiston xalqining fashizmga qarshi kurashdagi ishtiroki. 1946-1985-yillarda O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish: yutuqlar va ziddiyatlar. Milliy ziyolilarni qatag'on qilinishi. Madaniy hayotda "sotsialistik realizm"ni hukmronligi. O'zbekiston "Qayta qurish" yillarida. O'zbekistonning mustaqillikka erishishi – O'zbekiston tarixidagi yangi tarixiy bosqich. O'zbekiston Respublikasi suvereniteti va mustaqilligi. O'zbekistonda mustaqil demokratik davlat sifatida siyosiy tuzumning shakllanishi. O'zbekiston Konstitutsiyasining qabul qilinishi va uning tarixiy ahamiyati. Mustaqil Qoraqalpog'iston tarixi, uning davlat tuzumi. Ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotini qurishga qaratilgan siyosat. Iqtisodiy islohotlar: bosqichlari va natijalari. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri va uni bartaraf qilishga qaratilgan 2009-2012-yillarga mo'ljallangan dasturini amalga oshirilishi. O'zbekistonning ma'naviy hayoti. O'zbekistonning jahonda va MDHda egallagan mavqei. Mustaqil O'zbekistonning tashqi siyosati. O'zbekistonning xalqaro tashkilotlarda ishtiroki. O'zbekistonning xalqaro terrorizmga qarshi kurashdagi ishtiroki. O'zbekiston va Markaziy Osiyo mamlakatlari. Mustaqil O'zbekiston-demokratik islohotlar va fuqarolik jamiyat asoslarini shakllanishi yo'lida. O'zbekistonning 1990-2020-yillarda jahon mamlakatlarining integratsiyalashuvi jarayonlari. O'zbekistonda fuqarolik jamiyati rivojlanishining yangi bosqichi. "2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi"da fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish, ularning ijtimoiy va siyosiy faolligini oshirish – davlat va jamiyat qurilishini takomillashtirishning asosiy yo'nalishi sifatida belgilab olinishi. "2021-2025-yillarda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasining qabul qilinishi. Fuqarolik jamiyatini shakllantirishda nodavlat notijorat tashkilotlarining rolining oshirilishi. "Kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyati sari" konseptual jarayonlarning yanada faollashuvi. 2022-2026-

yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida davlat boshqaruvini yanada takomillashtirish. "Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari" tamoyiliga asosan ishlab chiqilgan yetita ustuvor yo'nalish. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasini amalga oshirish jarayonida o'ttirilgan tajriba va jamoatchilik muhokamasi natijalari asosida "O'zbekiston-2030" strategiyasi ishlab chiqilishi. Strategiyani ishlab chiqishda yangi tahrirdagi Konstitutsiya muhim huquqiy asos vazifasini bajarganligi. "O'zbekiston-2030" strategiyasi ustuvor yo'nalishlari. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston" kitobi Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning muhim nazariy kontseptual manbai.

Abituriyent Jahon tarixidan: Qadimgi Misr. Eng qadimgi Misrda dastlabki davlatlarning paydo bo'lishi. Qadimgi Misrning geografik o'rni va tabiiy sharoiti. Misrda ilk podsholikning tashkil topishi (mil. avv. 3100 y.). Qadimgi podsholik davrida Misr. Piramidalar qurilishi. Yangi podsholik davrida Misr. Exnaton islohotlari. So'nggi podsholik davrida Misr. Qadimgi Misr madaniyati. Eng qadimgi Mesopotamiya. Mesopotamiyaning geografik o'rni va tabiiy sharoitlari. Mesopotamiyada markazlashgan shahar-davlatlarning vujudga kelishi. Sargon I davrida Mesopotamiya. Qadimgi Bobil podsholigi. Hamurappi qonunlari (mil. avv. 1792-1750 yillar). Qadimgi Ossuriya. Yangi Bobil podsholigi. Qadimgi Mesopotamiya xalqlari madaniyati. Qadimgi Hett podsholigi va uning madaniyati. Qadimgi Falastin va uning yahudiylar tomonidan istilo qilinishi. Isroil yahudiy podsholigining ravnaq topishi. Qadimgi Suriya va Finikiya. Suriya va Finikiyaning shahar davlatlari. Qadimgi Urartu davlatining tashkil topishi va kuchayishi. Qadimgi Eron. Qadimgi Elam davlati va Midiya podsholigi. Doro I va uning islohotlari. Qadimgi Hindiston. Iskandarning Hindistonga yurishlari. Maurya saltanati. Kushonlar va Gupta davrida Hindiston. Qadimgi Hindistonda din. Eng qadimgi Xitoy. Xitoyning geografik o'rni va tabiiyati. Chjou pojsholigi davrida Xitoy. Buyuk Xitoy devorining qurilishi. Xunlar davlati. Yunonistonning eng qadimgi tarixi. Krit Miken madaniyati, mil.avv. VIII-XI asr Yunoniston polislarning tashkil topishi, Afina quldorlik davlatining tashkil topishi. Solon qonunlari. Qadimgi Sparta davlati. Iloftar qo'zg'oloni. Yunoniston Eron urushlari. Marafon jangi (mil. avv. 490 yil). Salomin jangi (mil. avv. 480 yil). Afina quldorlik demokratiyasi. Perikl boshqaruvi. Qadimgi YUnoniston madaniyati. Qadimgi Rim. Qadimgi Rimning geografik o'rni va tabiiy sharoiti. Etrusklar jamiyati. Rim respublikasining tashkil topishi. Plebeylar va patritsiylar o'rtasidagi kurash. Rim tomonidan Italiyaning istilo qilinishi. Karfagen davlati. Puni urushlari va uning oqibatlari. Mil.avv. II asrda Rim imperiyasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, Spartak qo'zg'oloni. Rim saltanatining tashkil topishi. Yuliy Sezar imperatorligi. Rim imperiyasining tushkunlikka ketishi va halokati. Qadimgi Rim-Italiya madaniyati. Ilk o'rta asrlar. V-XI asrlarda Yevropa. German qabilalari va Rim imperiyasi. Franklar. Xlodvig hukmronligi. Buyuk Karl imperiyasi. VI-XI asrlarda slavyanlar. Slavyan davlatlarining tashkil topishi. Bolgar podsholigi (VII asr oxiri), Kiyev Rusi (IX asr), Chexiya (X asr) va Polsha davlatlarining tashkil topishi. Ilk o'rta asrlarda Vizantiya imperiyasi. Vizantiyada maorif va ilm-fan taraqqiyoti. VI-X asrlarda Osiyo xalqlari. Ilk o'rta asrlarda Xitoy va Hindiston. O'rta asrlarning ikkinchi davrida jahon xalqlari (XI-XV asrlar). Cherkov va Salib yurishlari. Yevropada markazlashgan davlatlarning tashkil topishi. Yuz yillik urush (1337-1453 yillar). Jakeriya qo'zg'oloni (1358 yil). Fransuz xalqining bosqinchilarga qarshi kurashi. Janna D'ark – xalq qahramoni. Angliyada markazlashgan davlatining tashkil topishi. Uott Tayler qo'zg'oloni (1381 yil). O'rta asrlarda Osiyo, Afrika va Amerika xalqlari. XII-XV asrlarda Xitoyning ichki va

tashqi siyosati. Min sulolasining tashkil topishi. O'rta asrlarda Afrika davlatlari: Gana, Mali, Songai, Aksum. O'rta asrlarda Amerika. Mayya xalqlari va ularning madaniyati. Atsteklar davlati. Inkalar davlati.

XV asr oxiri XVI asrlardagi ihtirolar, buyuk geografik kashfiyotlar va mustamlakachilik bosqinlari. Amerikaning kashf etilishi. Dunyo aylana birinchi sayohat. Fernan Magellan (1519-1522 yillar). Yevropada reformatsiyaning boshlanishi. Chexiyada umumxalq kurashining etilishi. Germaniyada reformatsiya. Martin Lyuter ta'limoti. Fransiya da mutloq monarxiyaning shakllanishi va diniy urushlar (XVIII asr). Niderlandiya burjua inqilobi. Gollandiya respublikasining tashkil topishi. O'rta asrlarning uchinchi davrida Evropa xalqlari madaniyati. Uyg'onish davri madaniyati (Italiya). Leonardo da Vinchi, Mikolanjelo va Rafael. Germaniya, Niderlandiya va Ispaniyalik buyuk rassomlar.

XVII asr ingliz inqilobi. 1640 yilgi inqilob sabablari va boshlanishi. Angliya respublikasi. Kromvel protektorati. Styuartlarning qayta tiklanishi va 1688 yil to'ntarishi. Shimoliy Amerikada mustaqillik uchun kurash (1775-1783) va AQSHning tashkil topishi. AQSH Konstitutsiyasining qabul qilinishi (1787). XVIII asr Fransuz inqilobi. Monarxiyaning ag'darilishi. Yakobinchilar diktaturasi. Napoleon Bonapart diktaturasining o'rnatilishi va Fransiya'dagi Birinchi imperiya. Napoleon I armiyasining Rossiyada barbod bo'lishi. Vena kongressi. «Muqaddas ittifoq»ning tuzilishi. Yevropa davlatlari. Fransiya, Angliya, Germaniya, Italiya va Avstriya imperiyasidagi 1848-1849 yillar inqilobi hamda uning ahamiyati. Osiyo mamlakatlari – Hindiston va Xitoyda hamda Afrikada milliy-ozodlik harakatlari.

XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida Yevropa va Amerika davlatlari. Fransiya-Prussiya urushi va uning yakunlari. Germaniyani birlashtirilishi va iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyoti. 1871 yilgi Imperiya Konstitutsiyasi. XX asr boshlarida AQSHning ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli. T.Ruzveltning ichki siyosati. Panamerika ittifoqi (1910 yil). V.Vilson hukumatining ichki va tashqi siyosati. Lotin Amerikasi mamlakatlari. Braziliya, Argentina va Markaziy Amerika davlatlari. XIX asr oxiri XX asr boshlarida Rossiya. Rus-Yapon urushi. XIX asrning oxiri va XX asr boshlarida Osiyo va Afrika mamlakatlari – Yaponiya, Xitoy, Hindiston, Eron, Afg'oniston, Turkiya. Arab mamlakatlari. Mahdiylar qo'zg'oloni va Sudanning Angliya tomonidan egallanishi.

Birinchi jahon urushi va uning oqibatlari (1914-1918 yillar). Versal tinchlik shartnomasi (1919 yil, 28 iyun). Yevropa va AQSH birinchi jahon urushidan keyin (1918-1929 yil). 1929-1933 yillardagi jahon iqtisodiy inqirozi va uning oqibatlari. Sharqiy Evropa va Bolqon yarim oroli ikkinchi jahon urushi orasida (1918-1939 yillar). Ikkinchi jahon urushi (1939-1945 yillar). Ikkinchi jahon urushining 1941-1944 yillaridagi asosiy janglari. Ikkinchijahon urushining tugashi. Potsdam konferensiyasi (1945 yil, iyul-avgust).

Dunyo "Sovuq urush" siyosati davrida. Yevropaning birlashuvi. "Trumen diktaturasi" (1947 yil). "Marshal rejasi" (1947 yil, iyun), Shimoliy Atlantika shartnomasi (NATO) 1949 yil, aprel), O'YOK (1949 yil), Varshava shartnomasi (1955 yil, 14 may) tashkilotlari. XX asrning ikkinchi yarmida AQSH va G'arbiy Yevropa mamlakatlari. Sharqiy Yevropa va Bolqon yarim oroli mamlakatlari ikkinchi jahon urushidan so'ng. Totalitar tuzumlarning qaror topishi. SSSR: totalitarizmdan demokratiyaga. Qayta qurish va uning natijalari.

Osiyo davlatlari. Turkiya: demokratiyaning murakkab yo'li. Xitoy 50-90 yillarda. Vetnam xalqining ozodlik kurashlari. Ikkiga bo'lingan Koreya, Hindiston, Pokiston, Afg'oniston davlatlarining murakkab rivojlanish yo'llari. Yaqin Sharq mamlakatlari va ularning mustaqillik yo'llari.

1990-2020 yillarda jahon mamlakatlarining integratsiyalashuvi jarayonlari. Osiyoda mustaqil davlatlarning tashkil topishi. Xalqaro terrorizm va giyohvandlikka qarshi kurash haqida bilimlarga ega bo'lishi lozim.

Imtihon natijalarini baholash mezonlari

Imtihon suhbat shaklida o'tkaziladi hamda suhbat natijasi o'tdi yoki o'tmadi shaklida baholanadi.

Imtihon komissiyasi tarkibi va uning faoliyatini tashkil etish

Imtihon komissiyasi faoliyati 2026/2027-o'quv yili qabul komissiyasi tomonidan tashkil etiladi.

Tarix fanidan sinovlar mavjud barcha turdagi ta'lim yo'nalishlar bo'yicha imtihon komissiyasi tarkibi odatda uch nafar a'zodan kam bo'lmagan holda tashkil etiladi.

Imtihon natijalari uch kun muddatdan kechiktirilmagan holda e'lon qilinadi.

Tarix fanidan sinovlar mavjud barcha turdagi ta'lim yo'nalishlar bo'yicha imtihon natijalaridan norozi abituriyentlarning murojaatlarini ko'rib chiqish bo'yicha appelatsiya komissiyasi tashkil etiladi.

Appelyatsiya komissiyasi tarkibi va uning faoliyatini tashkil etish

Appelyatsiya komissiyasi imtihonni o'tkazgan oliy ta'lim muassasasi qabul komissiyasi tomonidan tashkil etiladi.

Abituriyent imtihon natijalari e'lon qilingan vaqtdan boshlab, 24 soat ichida appelyatsiya komissiyasiga og'zaki yoki yozma shaklda murojaat etishi shart. Belgilangan muddatdan keyin murojaatlar qabul qilinmaydi.

Appelyatsiya komissiyasi abituriyentning faqat o'zining ishi bo'yicha bildirilgan murojaatini yuzma-yuz abituriyentning ishtirokida ko'rib chiqadi va yakuniy qarorni beradi.

Qabul komissiyasi mas'ul kotibi

Z. Raxmonov

